

Martín Escudero, Antonio (1895-1937): “El Durruti de la Cerdanya”

Antonio Gascón i Agustín Guillamón

2014

(Publicada la primera part, Biografia, a Catalunya òrgan d'expressió de les CGT de Catalunya i Balears, número 166, novembre de 2014, pàgines 29 i 28)

BIOGRAFIA

Antonio Martín Escudero, més conegut pel menyspreador sobrenom de “**el Coix de Màlaga**”, va néixer a Belvis de Monroy (Càceres). Era fill de Celestino Martín Muñoz, pagès, i d'Ascensión Escudero Jara, de “professió el seu sexe”. Al naixement d'Antonio, tots dos tenien 26 anys d'edat. La coixesa que patia es devia a una ferida rebuda durant les jornades revolucionàries de la Setmana Tràgica de Barcelona (1909). Segons altres versions la causa de la coixesa va ser una osteïtis.

Contrabandista especialitzat, juntament amb César Flores, en el pas d'armes per la frontera per proveir els grups d'acció. El 1922 tots dos van ser actius col·laboradors habituals del grup Els Solidaris, del qual formaven part.

Exiliat a França des de 1924 fins a 1934. Va regentar una minúscula paradeta de sabater en un racó annex a una carboneria auvernesa, al bulevard Montparnasse de París. El 1927, residint a Aubervilliers, va tenir amb una companya de qui desconeixem el nom complet, una filla anomenada Florida Martín Sanmartín, que li va sobreviure a la seva mort, el 1937. En aquesta ciutat va treballar primer a la construcció i després en un garatge.

Després dels fets revolucionaris d'octubre de 1934, Martín va tornar a Barcelona, no se sap si per pròpia decisió o per mandat de l'Organització, del que resulta falsa la llegenda del seu empresonament durant tres setmanes a causa dels Fets d'Octubre, o la de que se li veïés conspirant en alguns pobles.

En aquest moment va decidir instal·lar-se a la Cerdanya, on va treballar en diverses empreses i oficis (paleta, jornalero, cambrer) a banda i banda de la frontera: mosso a la fàbrica de llet SALI a Puigcerdà, paleta a Bellver, jornalero a Sallagosa, cambrer a Font-Romeu o picant pedra a la carretera de Meranges, a preu fet segons els metres cúbics extrets, o a l'empresa Py d'Osseja, a la Cerdanya francesa.

Al març de 1936 va actuar a Puigcerdà com a líder i portaveu sindicalista davant la patronal, participant a diversos mitings locals. Al maig de 1936 va assistir al Congrés de la CNT a Saragossa, com a delegat pels sindicats de la Cerdanya. Tots dos fets demostren que **era un destacat militant cenetista**.

Tenia un germanastre, Blanco Martín Milar, que a l'inici de la guerra va estar a la Conselleria de Defensa, fent-se cridar Rojo en lloc de Blanco.

Al juliol de 1936 no hi va haver a Puigcerdà cap enfrontament ni lluita d'importància, ja que era molt fàcil la fugida dels elements dretans a França. És fals que Martín sortís de la presó en aquells dies, com afirmen alguns, doncs no estava pres, sinó que era hoste a la Fonda de Ca l'Aragonès, on també s'allotjava el seu malaguanyat amic Segundo Jordà Gil, afusellat a Girona el 1943.

A partir de la Mútua Puigcerdanesca, i gràcies a diferents col·lectivitzacions del comerç i a l'expropiació de diverses indústries locals, es va constituir una cooperativa Popular, que va tendir a la creació d'un monopoli comercial a Puigcerdà i rodalies, que es va anar ampliant a tota la Cerdanya, amb la creació de noves cooperatives en diferents poblacions.

El Comitè de Puigcerdà, presidit per Antonio Martín, controlava la frontera i per tant el pas d'armes i aliments, així com la fugida de cures i dretans, i per suposat la fugida de desertors de la causa republicana. Va intentar imposar progressivament a tota la Cerdanya un preu just del blat, la llet i la carn produïdes, per tal d'impedir l'especulació dels petits propietaris i facilitar a una Barcelona famolenca una producció alimentària a preus justos.

El 9 de setembre de 1936 Martín estava realitzant una gira per França, recaptant diners, armes i aliments per a la Revolució. No es trobava per tant a Puigcerdà en el moment de la matança de 21 dretans. Però alguns dies després va reivindicar, en assemblea popular, aquell ajusticiament de feixistes, plantejant com a alternativa al rebuig d'aquella acció repressiva la dimissió en bloc del Comitè Revolucionari de Puigcerdà. L'assemblea va decidir la continuïtat del Comitè, que a finals d'octubre va prendre el nou nom de Comitè Administratiu, en el qual **Martín exercia la cartera de Governació**.

Joan Solé, l'alcalde de Bellver, un dels majors propietaris ramaders de la comarca, va encapçalar la resistència d'aquest poble, en el qual l'Esquerra (ERC) havia aconseguit mantenir la seva força en no participar en la revolta d'octubre de 1934, ocultant-se sota el paraigües d'una entitat cívica local: el Bloc Republicà Catalanista. Solé es va enfrontar a les pretensions hegemòniques del Comitè de Puigcerdà, per defensar els seus interessos econòmics particulars.

Aquí s'origina la llegenda negra del "coix de Màlaga". Antonio Martín era un autèntic diable per als propietaris de Bellver, perquè els imposava un preu inferior en 1,25 pessetes per quilo de carn al preu que pretenien, perquè intentava alguna cosa similar amb la llet i el blat, i perquè a més els engegava altra font d'ingressos tradicional, molt lucrativa: el contraban (inclòs el de bestiar) i el pas clandestí de persones per la frontera, operació de la que s'encarragaven gents d'Estat Català i del PSUC, cobrant importants quantitats de diners.

El Comitè de Puigcerdà havia creat **La Comunal**, una cooperativa de producció i de consum, que tendia a monopolitzar tota la producció agrícola i ramadera de la Cerdanya, amb l'objectiu d'evitar l'especulació i vendre blat, carn i llet a una Barcelona famolenca a uns preus assequibles. Aquest va ser el "gran delictes" del coix Martín; evitar que els petits propietaris de Bellver s'enriquessin a costa de la fam dels treballadors barcelonins.

Fracassat el cop independentista contra Companys, al novembre de 1936, gràcies a la intervenció de la CNT, una de les unitats que havien d'haver participat en aquest cop, el Regiment Pirinenc número 1 de Catalunya, va decidir enviar la seva companyia d'esquiadors a la Molina, al desembre, amb l'objectiu de acabar amb l'hegemonia dels anarquistes de Puigcerdà. Amb el pretext de guardar i protegir la frontera es van plantar patrulles a Bellver amb caràcter permanent, el que va permetre a aquest poble plantejar una sèrie de conflictes amb el Consell de Puigcerdà, que encobrien la defensa a ultrança dels interessos econòmics dels propietaris ramaders. Entre gener i febrer de 1937 es van anar concentrant a Bellver diferents grups armats, amb les excuses més diverses, formats per gent d'Estat Català i del PSUC, però amb el mandat explícit dels agents de la Comissaria d'Ordre Públic d'acabar amb Antonio Martín i la resta d'anarquistes en tant fos possible. El 10 febrer de 1937 Joan Solé Cristòfol va aconseguir de nou l'alcaldia de Bellver, que havia ostentat des de gener de 1934 fins a octubre de 1936.

Al seu torn, Martín, fart de tantes ingerències i d'acord amb els milicians del POUM, de guarnició en el Sanatori d'Alp, van decidir assaltar el xalet de La Molina i capturar a tota la Companyia d'Esquís. L'operació militar es va desenvolupar durant la matinada de l'1 de març de 1937. L'èxit va ser total, ja que sense disparar un sol tret es va capturar a tots els esquiadors, oficials inclosos. Aquests últims van ser enviats immediatament a Puigcerdà, com a ostatges.

Retinguts els oficials, els homes de Martín van despatxar a la tropa amb destinació a Barcelona, on aquell mateix dia havien arribat notícies telefòniques sobre els fets, gràcies a dos esquiadors fugits del xalet en un moment de confusió.

El dissabte **6 de març** Tarradellas i Santillán van sortir en cotxe amb destinació a Puigcerdà i Bellver per informar-se dels greus fets allí ocorreguts. El 8 de març Tarradellas va informar a la premsa barcelonina del seu viatge a la Cerdanya

Tarradellas havia iniciat precipitadament negociacions amb la CNT per aconseguir el ràpid alliberament dels ostatges. Els seus interlocutors van ser, a més de Santillán, el conseller de Defensa Francesc Isgleas i el mateix Antonio Martín, que van acordar amb Tarradellas un pacte de cavallers: els oficials no només no serien afusellats, com en un principi amenaçava el "Consell de Puigcerdà", sinó que serien posats en llibertat, amb la condició que els pirinencs no tornessin a aparèixer per aquell sector, comproment-se a més la Generalitat a no utilitzar-hi més forces de cap tipus. Els oficials ostatges van ser alliberats a l'instant, però el govern de la Generalitat no va complir el seu compromís.

A les 18:30 del **8 de març de 1937 es va reunir el Consell de la Generalitat**, sota la presidència de Tarradellas, amb assistència de tots els consellers, a excepció del de Justícia.

Tarradellas va informar del seu viatge a la Cerdanya, que va fer en companyia de Santillán. Va explicar que van celebrar una reunió amb totes les organitzacions representades en el govern, sent informats de la situació a la comarca. Acompanyats de Joan Montserrat, delegat de Defensa, i per una secció del Batalló de la Mort, van pujar al Castell d'Alp, ocupat per uns vuitanta militants del POUM, on "s'han fortificat amb l'excusa d'un sanatori, que és una mena de prostíbul, entre milicians i preteses infermeres. Tots aquests milicians cobren de la Generalitat i tenen terroritzada la comarca".

Aquesta calúnnia tan grollera, que difamava als poumistes, només era possible per la seva expulsió del govern, i se sumava al procés de marginació i culpabilització d'aquest partit, al qual s'atribuïen totes les dificultats del govern d'unitat antifeixista. El castell d'Alp era un sanatori per als milicians del POUM. Es tractava de desprestigiar a aquests militants com a pas previ a la seva expulsió de la comarca, ja que la seva presència debilitava a les forces contrarevolucionàries del PSUC, d'ERC i del govern de la Generalitat.

Antonio Martín va ser requerit a Puigcerdà perquè "retirés totes les forces amb les que tenia bloquejats diversos pobles, atenent el requeriment". Tarradellas va retirar del lloc a un tinent que, pel seu comportament i caràcter, tendia a agreujar els conflictes, i va ordenar la llibertat de tots els detinguts.

Va informar Tarradellas sobre les "innovacions irrealitzables" que constitueixen "el programa dels que governen Puigcerdà i la comarca", que "amb el pretext d'una cooperativa general s'han confiscat tot el poble i no es priven de coaccionar per comprar tots els productes a baix preu i vendre'ls més car a Barcelona", creant un problema econòmic de difícil solució.

Tarradellas va insistir que, en compliment de la nova ordenació de l'Ordre Públic, i dels decrets emesos el 4 de març, que reorganitzaven aquests serveis, totes les forces existents en aquella comarca havien de ser retirades. Va proposar enviar a Martí Feced per resoldre les qüestions econòmiques de la Cerdanya, proposició que va ser aprovada.

Santillán es va adherir “a tot el que ha manifestat el Conseller”. Comorera va demanar que se suspengués el pagament dels salaris dels milicians que no atenguessin les ordres del govern.

Isgleas, cenetista, va advertir que el Ministeri d’Hisenda del govern central havia nomenat un nou comandant de carrabiners, amb el qual havia de comptar. Va pregar, després, que la UGT retirés als grups armats que tenia a Camprodon, Maçanet i altres llocs.

Valdés va dir que la UGT ho faria quan s’apliquessin els Decrets d’Ordre Públic. Tarradellas va proposar “que s’enviïn mossos d’esquadra a Bellver”. Així es va acordar.

Comorera va demanar una investigació sobre els maltractaments rebuts pel seu secretari al poble fronterer de La Jonquera. Agudé va dir que el que calia era arreglar d’una vegada la qüestió de les fronteres.

A continuació es va debatre sobre el caràcter feixista i contrarevolucionari del POUM i sobre la necessitat de suspendre *La Batalla*; només alguns consellers anarcosindicalistes van defensar tímidament al POUM.

La posició de Santillán era absolutament còmplice de les directrius estalinistes i governamentals. Finalment, les declaracions d’Isgleas sobre la indefensió dels barcelonins davant els atacs aeris i marítims, culpabilitzant únicament al Govern central, obren un interrogant sobre la responsabilitat de la Generalitat i de totes les organitzacions antifeixistes davant l’evident inhibició i desídia de tots ells en la creació d’una defensa antiaèria activa, encara que tot resulta més comprensible i racional si es considera que **bombes i fam eren els millors instruments governamentals per doblegar la revolució.**

Des del 8 de març fins el 26 d’abril el govern de la Generalitat va anar acumulant tropes a Bellver i en poblacions properes, així com en les rodalies de la frontera. El govern de València va fer el mateix amb els carrabiners, acumulant fins a 500 a Ripoll, que després de fracassar en el seu intent per assaltar Puigcerdà, el 24 d’abril, van prendre per assalt l’edifici de la Telefònica local, emplaçant metralladores a l’estació i en altres edificis estratègics, així com una barricada a la carretera de Barcelona, amb el suport total del PSUC local, que va incrementar la seva capacitat al unir-se’n una columna de la UGT, que fins llavors havia estat acampada a Camprodon.

Antonio Martín havia comès l’error de confiar ingènuament en la paraula donada pel govern en les negociacions per solucionar pacíficament els problemes de la Cerdanya.

El 27 d’abril de 1937, Antonio Martín i Julio Fortuny, de la Seu d’Urgell, i dos militants més, van ser assassinats en una emboscada, quan la comissió de la CNT-FAI que havia anat a Bellver a parlamentar, va ser tirotejada en el pont d’accés a la població.

La **llegenda negra de l’anarquisme català**, promoguda per les infàmies de catalanistes i estalinistes, li va atribuir personalment a Antonio Martín tots els assassinats, robatoris o actes delictius produïts a la Cerdanya durant la guerra civil, exagerant d’altra banda la quantitat de morts violentes (una quarantena i escaig, però no els centenars i fins milers atribuïts per la llegenda) i reduint l’autoria de la repressió antifeixista col·lectiva exclusivament als “anarquistes”, quan hi havien participat tant la CNT-FAI, com el PSUC-UGT, ERC, POUM i Estat Català. Hi ha indicis documentals que atribueixen a homes d’ERC-Estat Català la confecció de la llista dels 21 afusellats del 9 de setembre a Puigcerdà.

Però no n’hi ha prou amb provar que Antonio Martín no va participar en la matança del 9 de setembre (21 afusellats) a Puigcerdà, perquè senzillament no hi era; no n’hi ha prou amb assenyalar que **aquesta matança va ser un pagament de greuges pendants entre catalanistes d’Estat Català i espanyolistes d’Unió Patriòtica**, en venjança per les delacions i les denúncies corresponents que van desencadenar la repressió anticatalanista d’octubre de 1934; no n’hi ha prou amb documentar que a la repressió violenta dels feixistes a la Catalunya de 1936-1937 havien participat també estalinistes,

poumistes i catalanistes i que, per tant, no era exclusiva dels anarquistes; no n'hi ha prou amb argumentar que la violència revolucionària contra aquests feixistes i dretans era legítima, ja que havien obert amb el seu cop d'estat contra el govern republicà la via violenta com a solució als conflictes socials i polítics. Tot s'esfondra i anula davant la irracional campanya difamatòria i criminalitzadora contra els llibertaris, campanya en la qual s'alien i conjuren franquistes, catalanistes i estalinistes, que conjuntament han convertit en un dogma indiscutible de la seva Història Sagrada la llegenda negra de l'anarquisme català, que ara de nou pretenen magnificar i santificar, prèvia beatificació dels màrtirs feixistes.

Entre aquestes infàmies s'inclou el menyspreador sobrenom que catalanistes i estalinistes van posar a l'Antonio Martín, intentant ridiculitzar-lo en donar-li el nom artístic d'un famós cantant flamenc de l'època, que també era coix. Antonio Martín no va ser mai "el Coix de Màlaga", entre altres coses perquè mai va estar en aquesta ciutat, ni era natural d'ella, sinó "el Durruti de la Cerdanya", un revolucionari que va morir assassinat pels seus enemics en una emboscada preparada a l'entrada de Bellver quan anava a parlamentar amb ells, segons declaracions de testimonis presencials.

LA CERDANYA DESPRÉS DE LA MORT DE MARTÍN

El cenetista i cooperativista Pedro Lozano va organitzar el **28 maig 1937 un míting Cooperatista** a Puigcerdà, que es va celebrar al Cinema de la Cooperativa, "local que pertanyia a l'anomenada Cooperativa Popular". Van participar en el míting Joan Rovira, Miquel Mestre (PSUC) i Francico Camps, com a representants de la Federació de Cooperatives de Catalunya.

Després de la insurrecció victoriosa del 19 de juliol de 1936 s'havia creat La Comunal, que va absorbir a la cooperativa anomenada La Mútua Puigcerdanesa, així com a gairebé tot el comerç local, "amb coacció o sense".

Aquesta Cooperativa Popular, "fundada a la calor de la revolució" posseïa un gran magatzem general de venda de queviures, un altre de vins, diverses sucursals de venda de carn, robes, merceria i altres. Però tal cooperativa no tenia socis inscrits, cap reglament, necessari segons la Llei de Cooperatives, "només tenia una comissió designada pel poble i un responsable en la persona de Lozano". És a dir, que més que una cooperativa era un organisme revolucionari confederal (La Comunal) que havia **monopolitzat el comerç** de Puigcerdà i part de la Cerdanya.

La finalitat del míting no era altra que la de normalitzar la situació i iniciar un procés de liquidació de La Comunal, tornant als seus antics propietaris els béns confiscats i diferenciar les pertinences de l'antiga Mútua Puigcerdanesa de les confiscacions posteriors.

L'obra revolucionària del cantó anarquista de la Cerdanya, liderada per Antonio Martín, i materialitzada a La Comunal, havia de ser desfeta per tornar a la legalitat republicana, restaurant les propietats de l'antiga cooperativa de la Mútua i retornant als antics propietaris privats els béns expropiats.

Però **no n'hi havia prou amb destruir La Comunal. La contrarevolució volia liquidar també als revolucionaris que l'havien feta possible.** Així s'ha fet sempre en qualsevol etapa contrarevolucionària, en qualsevol país on la revolució hagi estat derrotada. I maig de 1937 havia estat una desfeta.

Un informe de la Comissió Jurídica cenetista explicava que a les nou del matí del dia **10 de juny de 1937**, mentre "els companys José Basagañes, José Anglada, Joan Maranges, Esteve i Jaume, així com un oncle de Casagañes" es trobaven treballant a l'edifici conegut com "**La Serradora**", es van presentar al lloc "nombroses forces compostes per Carrabiners, Guàrdies d'Assalt i Agents de Vigilància", que seguint "un pla plenament concebut pel Delegat d'Ordre Públic, anomenat Fernández, van començar a

disparar “contra l’edifici amb l’únic objectiu” de provocar i veure si feien resistència, els companys que es trobaven dins”, per poder justificar que les forces d’ordre públic havien estat atacades prèviament.

Tots els testimonis presencials van testimoniar que l’acta policial havia falsificat els fets, i no era cert que els companys cenetistes haguessin llançat bombes i desapareixin els seus revòlvers, “ja que d’haver estat cert hauria hagut ferits i potser morts” entre la força pública, quan no hi va haver entre ells ferits, ni un ferit lleu.

El doctor Còrdova que va certificar la mort dels “companys que tan vilment van ser assassinats” podria “donar detalls sobre la mort dels nostres militants”.

Del salvatgisme de l’atac donava proves la rematada per ràfega de metralladora de dos dels companys que havien quedat ferits. Alguns dels assassinats havien estat membres del Comitè Revolucionari: aquest era el motiu de la matança.

Diversos militants cenetistes van fugir de Puigcerdà per intentar escapar a la brutal repressió en curs, “sent detinguts posteriorment els companys José Catrafel, Ángel Cortés, Pere Parés, Joaquín Ortas, Felip Ugalde, Valentí Pous i Antonio Martínez, acusats i processats per diversos delictes que els atribueixen”.

Van ser detinguts com a governatius Miguel Domenge, Juan Escoriza, José Anglada, Eusebio Meranges, José Sals, Salvador Cinquilla, Julián Gallego, Luciano Durán, l’ancià Tricheaux (destacat militant anarquista francès) i el seu gendre, així com dos milicians de la Columna Durruti que es trobaven als voltants de Puigcerdà.

També estava com detingut governatiu, encara hospitalitzat, “el destacat militant Mariano Pont”, sens dubte de forma arbitrària, segons l’opinió popular.

El **12 de juny** de 1937 a una sessió extraordinària, presidida pel delegat d’Ordre Públic Gerónimo Fernández (el mateix que dos dies abans havia dirigit l’assalt i assassinats de La Serradora), es va nomenar el nou ajuntament, constituït segons els decrets del 9 i 12 d’octubre de 1936, que va quedar d’aquesta manera: alcalde, Josep Clot (ERC); segon alcalde, Antoni Junoy (ERC); tercer alcalde, Pere Lozano (CNT); i la resta de consellers: Joan Casanovas (Unió de Rabassaires), Agustí Sánchez (CNT), Antonio Gordillo (CNT) i Elisi Font (ERC).

A la sessió municipal del **30 de juny** es van crear impostos sobre bars, la llet produïda a la comarca (amb el consegüent encariment per als barcelonins que passaven gana) i es va municipalitzar La Serradora (autogestionada des de la seva confiscació del 19 de juliol de 1936 fins als assassinats del 10 de juny).

A la sessió del **15 de juliol** de 1937 la CNT va comunicar el seu acord de substituir els seus representants a l’ajuntament: Lozano, Sánchez i Gordillo, pels nous representants designats per l’Organització en assemblea: Joan Coll, Pau Porta i Eduard Martín. ERC es va oposar al nomenament d’Eduard Martín per la seva participació en els Fets de Maig.

Després de tres sessions que no van poder celebrar-se per absència dels consellers cenetistes, amenaçats de mort, es va realitzar la sessió del **27 de juliol** a la que CNT va comunicar la substitució d’Eduard Martín, perseguit judicialment, per la del doctor Ramon Còrdova. En aquesta mateixa sessió el PSUC va nomenar als seus consellers a l’ajuntament: Juan Salom i Lluís Pubill.

A finals d’agost l’ajuntament de Puigcerdà, com tants altres de la comarca, estava pràcticament dissolt i les seves funcions havien estat absorbides pel **Comitè Executiu de la Cerdanya**.

L’informant de la Comissió Jurídica de la CNT assenyalava com “instigador principal de la persecució” dels militants anarcosindicalistes a Puigcerdà a “Vicente Climent [PSUC], i un anomenat Juan Bayran Clasli, del PSUC”, que al costat del “alcalde de Bellver, un agent de Vigilància, anomenat Samper, i un altre agent el nom ignoro en aquest moment, tots dos pertanyents a Estat Català, tenen format un Comitè Executiu que s’acarnissen amb la persecució de militants de la nostra Organització”.

Com a prova de la brutalitat d'aquest Comitè Executiu de la Cerdanya relatava l'informant "l'agressió de què va ser víctima, fa uns dies a la plaça pública, el company Eulalio Oña, el qual va ser agredit i bufetejat per l'agent Samper, comminant-lo a què en el termini de vint hores s'absentés de la població " , sota amenaça que si no ho feia així," el farien desaparèixer".

Aquest Comitè Executiu que havia imposat el terror mitjançant la persecució dels cenetistes de Puigcerdà, es va reunir per prendre "greus acords", entre els quals es comptava el d'expulsar de la Cerdanya a tots els militants de la CNT i de la FAI, sota amenaça de fer desaparèixer als que no complissin tal ordre.

Els familiars dels assassinats a La Serradora eren constantment assetjats, amb l'objectiu explícit de expulsar-los de la comarca.

Els cenetistes Leocadio Mediavilla, Antonio Gordillo i Agustín Sánchez, antics regidors a l'Ajuntament de Puigcerdà, havien fugit davant les amenaces de ser detinguts, i estaven sent "buscats pel grup de l'Agent Samper i veïns i alcalde de Bellver", que interrogaven els militants cenetistes amb la finalitat d'"esbrinar on es troben i procedir a la seva detenció" o assassinat.

Relatava l'informant que el local de les JJLL havia estat requisat per les forces d'ordre públic, "instal·lant-hi les forces de Carrabiners", i la biblioteca existent lliurada a la UGT, "o al delegat que la Generalitat envii per al seu lliurament".

El local del Sindicat de la CNT havia estat assaltat "per un grup d'individus pertanyents a Estat Català i PSUC", per lliurar-lo a l'antic propietari. L'informe acabava amb una referència a la Seu d'Urgell, que vivia una persecució similar a la de Puigcerdà.

El resultat de la repressió era el retorn a Puigcerdà dels feixistes i enemics de la revolució del 19 de juliol: Obiols, el jutge perseguit el 19 de juliol, era el mateix jutge que admetia totes les denúncies contra els cenetistes, però que es posava malalt per eludir tota responsabilitat pels assassinats de cenetistes; havia tornat l'alcalde de la Dictadura de Primo de Rivera; la família del cura "i molts altres, als quals se'ls atén en les seves denúncies i reclamacions en perjudici dels nostres militants", amb l'única finalitat "de carregar tota la responsabilitat sobre la nostra organització i els seus components".

Les forces d'Ordre Públic, les antigues autoritats, els feixistes i la burgesia estaven reconquerint la Cerdanya, desencadenant una repressió salvatge i brutal contra els militants anarcosindicalistes, que anaven des de l'assassinat, la presó i el desterrament fins a la metòdica persecució dels familiars i de tots els militants cenetistes, passant per la confiscació de locals i les amenaces de mort o l'efectiva eliminació física. **I com a complement inevitable i justificatiu d'aquesta repressió estalinista, governamental i de classe es refermava i creixia la llegenda negra del anarquistes catalans i de l'Antonio Martín.**

Els continus registres, les confiscacions de diners i estris a les llars, la ruptura de la correspondència, les pallisses, fins i tot públiques al mig del carrer, les amenaces de mort o desaparició, fetes als militants i als seus familiars, i un llarg etcètera d'excessos i persecució, efectuat per policies i veïns de Bellver, van aconseguir que el setembre del 1937 la CNT hagués ja desaparegut com a organització en tota la comarca de la Cerdanya.

El 1938 Joan Solé va ser nomenat comissari municipal de diversos pobles de la comarca, que regia al seu gust, sense cap oposició, mentre la CNT iniciava una tímida reorganització plena d'obstacles.

ARXIU CONTRA LLEGENDES

Llegenda és la narració de successos fabulosos que es transmet per tradició com si fossin històrics i reals. Els arxius són llocs on es custodien documents, que són els vímets amb els quals l'historiador construeix un relat fidedigne i rigorós del passat.

L'1 d'octubre de 1937, Martín Salvat Pujadas, encarregat del cementiri de Puigcerdà, en resposta escrita a l'ofici rebut, va declarar que les inhumacions realitzades per morts violentes, des del 19 de juliol de 1936, sumaven un total de trenta-una víctimes. La consulta dels enterraments registrats al cementiri d'aquesta ciutat ens permet la seva classificació per dates: els 21 afusellats en la matança del 9 de setembre de 1936, dues dones apallissades a les tàpies del cementiri el 30 d'octubre de 1936, els dos anarquistes caiguts en l'enfrontament armat de Bellver, el 27 d'abril del 1937 (Antonio Martín i Julio Fortuny), i els sis anarquistes assassinats a La Serradora. En resum, 23 "feixistes" i 8 anarquistes.

El mite dels afusellaments massius a la collada de Toses, ordenada pel Comitè de Puigcerdà, s'ensorra davant la precisió i contundència d'un document de la Causa General que conclou, una vegada desenterrats i analitzats els 26 cadàvers trobats, que es tractava majoritàriament de persones molt joves, identificats alguns com dretans i desertors, que havien estat abatuts per trets dels carrabiners en intentar creuar la frontera. Ni comitè, ni afusellaments; carrabiners i desertors, i en tot cas morts alienes a la problemàtica interna de la Cerdanya, que no han de comptabilitzar-se com a fruit dels conflictes socials i polítics d'aquesta comarca.

Però la realitat històrica no importa, els documents que destrueixen una fabulosa difamació, tampoc. Els anarquistes sempre han estat, són i seran culpables d'haver lluitat per la revolució. I això, només això, i l'odi infinit que genera a la burgesia, és suficient per alimentar i justificar ahir, avui i sempre la llegenda negra de l'anarquisme català. A la història sagrada (d'aquests historiadors al servei de l'amo que els hi paga) no li importa la seva falsedat, només li interessa la irracional condemna dels revolucionaris i de la seva "evident" naturalesa diabòlica, criminal i maligna. El seu delicte va ser el d'imaginar un món millor, just i sense explotació. El seu crim: va ser combatre per la llibertat, pel poder de decidir sobre la seva pròpia vida, per la gestió comú de les prioritats socioeconòmiques, per la destrucció de l'Estat, pel comunisme llibertari. Ni més ni menys.

Per a contactar amb Alejandría Proletaria: germinal_1917@yahoo.es
Visita la nostra pàgina: <http://grupgerminal.org/?q=node/517>